

1000 YILLIK MESELE: ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ VE GÜNÜMÜZ TARTIŞMALARI ÜZERİNE*

Ertan Eğribel

*“Dörtmala gelip Uzak Asya’dan, Akdeniz’e bir kısrak başı gibi
uzanan bu memleket bizim... Bu cehennem, bu cennet bizim.”*

Nazım Hikmet

Türk Toplum tarihi ve sorunları son kertede bağlı olduğumuz cephelere göre belirlenmiştir. Türk toplum tarihi içinde temel değişiklikler toplumlar arası ilişkiler içinde yerimiz ve rolümüzle ilgilidir. Bu açıdan Batıcılışma dönemi halen günümüz sorun ve açıklamalarını belirlemeye devam etmektedir. Türk sosyolojisinin en önemli konu ve tartışmaları, Batıcılışma yönündeki girişimlerimizin başarı ve başarısızlığını tanımlama girişimleri olmanın yanında, seçtiğimiz yöne göre, siyasi tercihimizi doğrulama, yöneldiğimiz amaca uygun olarak eksikliklerimizi saptamadan öteye gitmemektedir. Bu anlamda günümüz sorunlarından ve eksikliklerinden hareketle yola çıkıldığında Türk toplum ve tarihinin olumsuz olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Batıcılışmanın yerine küreselleşme konulduğunda da değişen bir şey yoktur. 1980 sonrasında sosyalizmin sonu, tarihin sonu görüşleriyle birlikte bütün dünyada mutlak dini, etnik, cins kimliklerine dayalı küre-muhafazakarlaşma eğilimi egemenlik kazanmıştır. Resmi görüşe ve yakın tarihe yönelik eleştiriler bu çerçevededir. Farklı kimliklerin gündeme gelişi toplumlar arası ilişkiler içinde etkili yer edinmek veya dünya egemenlik ilişkilerini tartışmak biçiminde değildir. Bu nedenle Batılılaşma/modernleşme girişimlerine bağlı siyaset / devlet merkezli Türkçülük, İslamcılık görüşlerini de savunmak mümkün olmamaktadır. Sovyetler Birliği’nin tasfiyesi sonrasında Türkiye’nin dünya içindeki yeri ve rolü belirsizleşmiş, Anadolu’da varlık nedenimiz tartışmalı hale gelmiştir. Toplumlar arası ilişkiler içinde yer alma çabası Türk kimliğinin tartışmasına dönüşmüştür.

* Bu makale, 8-9 Mayıs 2013 tarihlerinde Bartın Üniversitesi’nce düzenlenen “Yüzyılın Sorunları ve Sosyoloji-2 Sempozyumu”nda yaptığım sunuma dayanmaktadır.

Türkiye'nin sorunlarını açıklamak için günümüz verili ilişkilerinden hareketle geriye gidildiğinde yapılan iş sonuçta günümüz yaklaşımının doğrulanması ve geçmişin eleştirisi olmaktan çıkmamaktadır. "*Zamanın ruhu*" diye günümüz ilişkilerinin yüceltilmesi, tarihin değersizleşmesi bu anlayışın bir sonucudur. Bu nedenle 100 yıl öncesinin sorunları, yakın tarihe yöneltilen eleştiriler, Jön Türk girişimi ve İttihat Terakki yönetimini de aşarak Osmanlı modernleşmesinin başlangıcına kadar uzatılmaktadır. Yönetici-devlet ile toplum arasındaki uyumsuzluktan söz edilmesine rağmen, Batı işbirliği, Batı siyasi seçimi eleştiri konusu olmamaktadır. Türk toplum ve tarihine yönelik eleştiriler küreselleşmenin kaçınılmazlığı görüşlerine dayanak olacak biçimdedir. Günümüzden yola çıkıldığında, sorunların anlaşılması ve açıklanması için 100 yıl, 200 yıl, hatta 300, 500 yıl öncesine gidildiğinde değişen bir şey yoktur. Geçmişte İstanbul'un Fethi ve Fatih Sultan Mehmet dönemini Osmanlı Batılılaşma girişimlerinin başlangıcı olarak gösterme çabası bu anlayışın tipik bir örneğidir. Hızını alamayan bazı tarihçilerin Türkiye'de Batılılaşmanın başlangıcını Osmanlı'nın kuruluşuna kadar götürmelerine de bu açıdan şaşmamak gerekir. Günümüzde küreselleşme ile Türk toplum tarihi arasında bu yönde bir ortaklık ilişkisi kurmak da mümkün olmamaktadır. Bu nedenle mevcut egemenlik ilişkileri üzerinde söz sahibi olmak, bu ilişkiler içinde toplum kimliğini tanımlamak söz konusu değildir. Küreselleşmeyle Türkçülüğe yönelik tartışmalar, yeni devletin kuruluşu veya Kemalizm eleştirisi olmanın ötesinde, Türk kimliğinin işgalci, talancı, soykırımcı olarak tanımlanması biçimindedir. Osmanlı öncesi Orta Asya-göçebe Türk toplum tarihiyle de bu yönde bir ilişki kurulmaktadır. Yeni Türkiye devleti günümüzde küreselleşme savunusuyla temelsiz kalmıştır. Türk kimliği tarih dışı veya tarihin zorlanmasıyla oluşan yapay bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı'nın inkarına dayalı Türkçülük görüşlerinin eleştirisi, günümüzde Anadolu Türklüğünün (Anadolu'da varlık nedenimizin) inkarı biçimini almıştır.

Günümüzde ABD eksenli küreselleşmenin tek zorunlu ilişki biçimi olarak gösterilmesi belli açıklama kalıplarının ve uygulamaların geçerlilik kazandırmıştır. Türkiye'de günümüz ilişkilerine uyum kurma çabası kendi denetimimizde değildir. Ancak verili ilişkilere katılma çabası bir dinamizm, dünyadaki gelişmelerin dışında kalmadığımız, siyaset ürettiğimiz görüntüsü vermektedir. Gerçekte mesele verili ilişkilere katılmak değil, bu ilişkilerin kendi çıkarımıza, toplum ve tarihimize uygun olup olmadığıdır. Değişmelerin dışında kalmamak adına toplum ve tarihimize ters işlere koşulmak yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açacaktır. Sorun bizim açımızdan sadece mevcut dünya egemenlik ilişkilerine katılmanın ötesinde, bu ilişkiler içinde etkili bir yer edinmek olmasına karşın, tam tersine yerimiz ve rolümüz tanımlanamaz bir haldedir. Günümüz açıklamalarından yola çıkıldığında tarihi mirasımızdan, zenginliğimizden yararlanmak mümkün olmadığı gibi gelecekle ilgili bir perspektif de ortaya konulamamaktadır. Verili ilişkilerin/düzenin mutlaklaşması, toplum kimliğimizin ve görüşümüzün darlaşması bu nedenledir.

Osmanlı'nın kuruluşu sonrası oluşturulan Türk tarih tezi bugün tersine çevrilerek Türkler öncesi Anadolu uygarlıkları tarihi mirası ile Anadolu Türk tarihi arasında ilişki ve süreklilik yerine karşıtlık ilişkisi konulmaktadır. Türklerin Anadolu'nun "yerli" halkı olmadığı Anadolu'ya sonradan yerleşen yabancı, işgalci bir halk olduğu görüşlerine temel yapılmaktadır. Türklerin Anadolu uygarlık tarihi ile ilişkisi ve katkısı reddedilmektedir. Anadolu halklarının kökeni, yerlilik, tarih-dışı, ırka dayalı, günümüze kadar gelen mutlak etnik özelliklerle açıklanmaktadır. Bu açıdan İsmail Beşikçi'nin yazıları ile Türkiye'de mecliste siyasi-etnik Kürtçülük yapan partinin anlayışı aynıdır. Giderek "*Kürt tarih tezi*" ne göre eski Osmanlı coğrafyasından soykırım ve göçlerle Türkiye'ye gelmek zorunda bırakılan Kafkasya, Balkan kökenliler de dışlanmakta, Anadolu'nun "yerli" halkı olarak görülmemektedir. 1980 sonrasında Türk kimliği dışlanırken, günümüzde bölge dışı ilişkilerle bölge halklarına yabancılaşan Kürt, Ermeni etnik kimliği Anadolu'nun "yerli", "otantik" halkı olarak öne çıkarılmaktadır. Tarih dışı bir yaklaşımla, ırkçılık ile yerlilik arasında kurulan ilişkiyle, Türk kimliği Anadolu'ya yabancı olarak görülecek, dışarıda bırakılacaktır.

Türk kimliği tartışmasının Türk kimliğine karşıt Kürt kimliği tartışması biçiminde gündeme gelmesi, Doğu/Türk sorununun küreselleşme dönemine özgü olan yönünü anlamak açısından önemlidir. Elbette sorunun özü Kürt kimliği veya Kürt halkının varlığı değildir. Tarih ve uygarlık birliğine dayalı kardeşlik anlayışının küçümsenmesi, asimilasyon olarak görülmesi bugünün işidir. Küreselleşmeyle konunun Türk-Kürt karşıtlığı biçiminde gündeme gelmesi, bu dönemde kullanılan söylemin ve buna nasıl karşı koymak gerektiğinin özel bilgisini verecektir. Güncel sorunlardan ve olgulardan hareket etmek bilimsel yaklaşımın bir gereğidir. Ancak sosyolojide önemli olan sorun ve olguların çözümlemesinde daha başlangıçta kullanılacak bakış açısı/kuram önem taşımaktadır. Kullandığımız yöntemlere göre olguların değerlendirmesi değişmektedir. Türk kimliği veya Kürt kimliği sorununda da açmazdan çıkabilmek için, kimlikleri inkar etmek veya karşıt olarak tanımlamak yerine, bakış açımızı değiştirmemiz gerekmektedir. Kuram bu anlamda verili gerçekliğin yöntemimize göre anlaşılması, yeniden değerlendirilmesi, yeni bir gerçekliğe ulaşmanın bir yoludur. Kuramın öngördüğü sonuçlar, doğruluğu, yanlışlığı pratiğin geçerliği içinde sınanır. Bu açıdan toplum bilimlerinde kuram belli bir tarih anlayışı biçiminde ortaya çıkar, tarih içinde geçerliliği anlaşılmalı, sınanmaya çalışılır. Anadolu'nun Türkleşmesi veya Türk sorunu Doğu-Batı çatışması içinde Batı tarafından gündeme getirilen ve günümüzde de geçerli olan 1000 yıllık tartışma çerçevesidir. Günümüzde tartışma Doğu-Batı çatışması dışında yerel, etnik bir mesele olarak Türk-Kürt karşıtlığı olarak gösterilmektedir. Anadolu'nun Türkleşmesi olayının dünya ve Anadolu tarihi dışında, yapay bir olay değerlendirilmesi, Türk ve Kürt kimliklerinin değişmez, karşıt mutlak kimlik özellikleriyle tanımlanmasıyla tartışma, birbirini etkisizleştiren ve şiddet ile beslenen bir kısır döngüye dönüşecektir. Toplumsal gerçekle ilişkimizin değerlendirilmesinde küreselleşme yaklaşımımızı belirlediğinde

mutlak kimlikler hem sorun, hem de çözüm olarak görüşümüzün darlaşmasından, ayrımların öne çıkmasından başka bir sonuç vermemektedir. Bu durumda her türlü provokasyon, dışlama ve itişme de doğallaşmaktadır.

Günümüzde Türkiye'nin yakın tarihine yönelik belli eleştiriler öne çıkmaktadır. Ancak resmi görüşün eleştirisi Batıcılığa seçimine, Batı yandaşlığına yönelik bir tartışma veya Osmanlılığın gündeme gelmesi biçiminde değildir. Anadolu'nun Türkleşmesi/Osmanlılık ile ABD eksenli küreselleşme birbirlerine karşı iki cephe arasındaki çatışmayı belirtmektedir. İstanbul'un fethine karşılık olarak Batı'nın Osmanlı denetimi dışına çıkmak için yeni serüvenlere girmesi, Doğu ile yeni ilişkiler arayışı içinde Amerika'nın keşfi, yerli halkın bire kadar kırılarak Amerikan kıtasının Batı'ya katılmasının küreselleşmenin başlangıcı olarak gösterilmesi rastlantı değildir. Bu bağlantı bize küre-muhafazakarlığın nereden geldiğini ve neyi temsil ettiğini de açıklayacaktır. Günümüzde Türkiye küreselleşme içinde sorunlarını tanımlama çabası içindedir. Ancak küreselleşme ile Türk kimliğini birlikte savunmak ve ortaklık kurmak mümkün olmamaktadır. ABD yandaşlığına rağmen, toplum olarak ABD ile özdeşleşmemiz söz konusu olmadığı için, yerlilik, yerellik görüşleri tarih ve uygarlık dışı mutlak kimliklerin gündeme gelmesi biçimindedir.

Batı içi çelişkilerin ortadan kalkması sonrasında, ABD merkezli dünya egemenliği ile Doğu-Batı çatışmasının özel bir biçimi gündeme getirilmektedir. ABD belli bir cephenin öncüsü olarak kendini tanımlamasına karşılık Doğu cephesinin varlığı, direnci söz konusu değildir. Amerikan/küre-muhafazakar resmi görüşünün temsilcisi Wallerstein, Huntington, Brzezinski, Wolfowitz gibi uygulamacı-teorisyenlerin Doğu-Batı çatışması ve Türkiye ile ilgili görüşlerini ve bu görüşlerin bir uygulaması olan Büyük Ortadoğu Projesini bu açıdan değerlendirmek gerekir. Son 100 yılın en belirleyici olayı Doğu'nun kendini koruyacak, savunacak bir cephe örgütünün olmamasıdır. Osmanlı'nın olmadığı son 100 yılda Batı dünya egemenliğinin geldiği yer günümüzde küreselleşme ile ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle Osmanlı imparatorluk örgütlenmesinin tasfiyesi sonrasında sıra Osmanlı'nın temsil ettiği Batı'ya karşı Doğu savunuculuğu temelinde ortaya çıkan Doğu asker-devletler tarihi mirasının bütünüyle tasfiyesine gelmiştir. ABD'nin "1000 Yılın Meydan Okuması" adı altında açıkça Anadolu Türklüğünü hedef alan tarihinin en büyük askeri tatbikatını düzenlemesi rastlantı değildir. Bunu görmemek için deve-kuşu gibi başımızı kuma gömüp hedef olacağımız zamanı beklemek boşuna bir çabadır. Bu açıdan Doğu-Batı çatışmasında hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı yeni bir döneme girilmiştir. Batı için tarihin sonundan kastedilen budur. Bu nedenle günümüzden yola çıkıldığında Anadolu'nun Türkleşmesi tarih dışı bir olay olarak mahkum edilmektedir. Türk kimliğinin günümüzde sıradan, mutlak etnik bir unsura indirgenmesi bunun bir görüntüsüdür.

Yapılması gereken bugünden geçmişe bakmak değil, tarihten günümüze bakmaktır. Bu bize günümüzü anlamak yanında, geleceğe yönelik öngöründe bulun-

ma imkanı da verecektir. Anadolu'nun Türkleşmesi (Osmanlılık) tartışması yeni değildir. Günümüzde Türk kimliğiyle ilgili tartışmalar "*Türk karşıtlığı*" ile kendini tanımlayan "*Kürt kimliği*"ni temellendirmeye yönelik biçim değişikliği göstermektedir. Bu yenilik tarihi açıdan sorunun yeni olduğu anlamına mı geliyor, yoksa eski bildik Doğu sorunu yeni görünümde, özünü daha çıplak bir biçimde açığa mı vuruyor? Esas tartışılması gereken budur. Günümüzde Anadolu Türklüğü veya Osmanlı/Türk kimliği ile son hesaplaşma bir anlamda Batı için tarihin sonu olarak kabul edilmektedir. ABD'nin temsil ettiği Batı'nın gerici özü, Türk ve Doğu düşmanlığı, muhafazakar-ırkçılık olarak bugüne kadar görülmedik bir çıplaklıkla ortaya çıkmıştır. İnsanlığın özüne ve tarihi gelişmeye karşı olan bu sistem başka türlü kendini sürdüremez haledir. Türk kimliği tartışması sadece bizim geleceğimizle ilgili olmanın ötesinde, insanlığın ve uygarlığın geleceğini belirleyecek bir meseledir. Bu eksenin bir tarafında mevcut dünya egemenliğini elinde bulunduran başta ABD olmak üzere Batı cephesi, diğer tarafta Batı üstünlüğü ve egemenliğinin getirdiği sorunların bütün yükünü çeken Türkiye ve Doğu halkları bulunmaktadır. Doğu-Batı çatışmasının eksenini Doğu açısından 1000 yıldır değişmemiştir. Batı'da 1000 yıl içinde Doğu ile ilişkilere göre, özellikle İstanbul'un Fethi sonrasında, Akdeniz ve Atlantik merkezli ilişkiler arasında karşıtlıktan, Hollanda, Portekiz, İspanya, İngiltere, Sovyet-Rusya ve ABD'ye kadar çeşitli merkezlerden söz edilebilir. Ancak Doğu-Batı çatışmasında Doğu'nun merkezi olarak, Türkiye ve Yakın Doğu'nun yeri ve rolü değişmemiştir. Anadolu'nun Türkleşmesi olayının Doğu-Batı ilişkilerindeki önemi ve değerlendirilmesi açısından belli bir süreklilik vardır. Osmanlı mirasının günümüzde hala canlılığını sürdürmesinden de bunu anlamak gerekir. ABD bu nedenle Osmanlı/Türk kimliğini dışlayarak, Büyük Ortadoğu Projesi ile Doğu sorununun düğümünü çözmek istemektedir. Bunun göstergesi Türk toplum ve tarihinin değersizleşmesi, kimliğimizin tartışmalı hale gelmesi ve belirsizleşmesidir.

Osmanlı/Türk kimliği Doğu ve Batı uygarlıklarıyla tam özdeşleşmemesi yanında, Doğu'da ve eski Osmanlı coğrafyasında empoze edilen küreselleşmeci parçalanmış kimlik anlayışına keskin bir karşıtlık içermektedir. Günümüzde Doğu toplumları ekonomik bir aktör olmalarına rağmen aynı değerde siyasi bir güç değillerdir. Bu açıdan Osmanlı siyasetinin bıraktığı boşluk ortadan kalkmış değildir. Osmanlı'nın tasfiyesi ve Yeni Türkiye'nin ortaya çıkışı bir dünya savaşı pahasına mümkün olmuştur. Anadolu Türklüğü için Batı saldırganlığı karşısında tutunduğumuz, savunduğumuz son kale Türkiye'dir. XX. yüzyılın başında İngiltere ve Fransa'nın bölgede kurduğu uluslar arası düzen bugün ABD imparatorluk örgütlenmesine uygun olarak değiştirilmekte, yeni sınırlar çizilmektedir. Günümüzde devlet ve toplum düzeyinde, bölge dışı ve bölge içi, alttan ve üstten gelen Büyük Ortadoğu Projesi ve Arap Baharı gibi girişimlerle eski Osmanlı coğrafyası yeniden biçimlenmektedir. Yeni kurulan küresel imparatorluk düzeni ve mutlak egemenlik anlayışı Osmanlı/Türk kimliği karşıtlığıyla kendini

temellendirmektedir. ABD'nin dünya gücü haline gelmesi geleneksel Doğu-Batı ilişkileri dışında kendine bağlı yeni ilişkiler kurması ve denetlemesine bağlıdır. ABD'nin kuruluşundan bu yana esas tehdit dışarıya göre tanımlanmıştır. Daha başlangıçta ABD'nin içe dönük muhafazakarlığı geleneksel Doğu-Batı çatışmasının temsilcisi görülen İspanya ve Osmanlı karşıtlığı/düşmanlığı temelinde ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş sırasında anti-komünizm ile beslenen ABD muhafazakarlığı ("*Amerikan değerleri*"ni savunmak söylemi) günümüzde Doğu uygarlığının dışlanmasına dayanmaktadır. Amerikan küreselleşmesi Osmanlı/Türk karşıtlığı temelinde kurulan yeni ilişkilerde mutlak egemenlik ve denetim sağlama olarak meşrulaştırılmaktadır. Amerika'nın çıkarlarını ve üstünlüğünü korumak için kabul edilen strateji, Amerika'ya karşı olan tehditleri daha oluşmadan bastırma-ya dayalı "önleyici savaş" ve "*Yeni Amerikan Yüzyılı*" görüşüdür. Bunun için bir yandan uygarlık karşıtı olarak toplum kimlikleri ayrıştırılmakta, diğer yandan bu ayrışmaya dayalı olarak ortaya çıkan çatışmalar yerel, etnik, mezhepsel teröre karşı Pax-Amerikan egemenliğinin lehine tanımlanmaktadır. Türkiye bölgedeki savaşların, itişme ve çatışmaların dışında gibi görünmesine karşılık Anadolu'daki varlık nedenimiz, ABD önderliğindeki yeni gelişmelere karşıt olarak görülmektedir. ABD küreselleşme anlayışının bir gereği olarak ortaya çıkan bu karşıtlık gerçekte geleneksel Batı için yeni değildir.

Türk Toplum tarihinin kendi içinde Orta Asya ve Anadolu Türk tarihi olarak iki ana bölüme ayrılması bağlı olduğumuz ilişkiler yanında ve uygarlık değişimini belirtmektedir. Türkler Yakın Doğu'da uygarlık değiştirmelerine rağmen kendi kimliklerini korumayı başarmışlardır. Türklerin Anadolu'da ve Yakın Doğu'da neyin mirasçısı olduğu, geçmişin kendisini hangi biçimde sürdürdüğü ve neyin değiştiğini Anadolu'nun Türkleşmesi olayı içinde açıklayabiliriz. Türkler Anadolu'da kendi kimliklerini koruyarak yurt edinmeleri yanında dünyanın en uzun ömürlü imparatorluklarından birini kurmuşlardır. Yakın Doğu'da ilk Müslüman Türk devletlerinin kurulduğu İran ve Irak'ta belli yerleşmeler olmasına karşılık bu bölgeler Türk yurdu olmamıştır. Yakın Doğu'da mevcut siyasetlerin dışında kalan, yerleşik uygarlıklar içinde yer edinemeyen geniş Türk nüfusu için Anadolu bir sürgün yeridir. Burada Türklerin Bizans önünde bire kadar kırılmaları beklenmektedir. Anadolu bu dönemde Bizans'ın egemenliğinde İslamiyet'in eline geçmemiş son Doğu eyaletidir. Türkler mevcut Doğu siyasetlerinin yapamadığını yaparak, Anadolu'yu Doğu'ya katmışlar, Doğu'nun askeri-siyasi düzeyde toprak bütünlüğünü sağlamışlardır. Anadolu toplumlar arası ilişkilerde önemini ve rolünü Türk siyasetinde bulmuştur. Bizans'ın Anadolu'ya gerektiği değeri kazandıramaması, Türklerin Doğu-Batı çatışmasında Anadolu'nun verdiği olanakları değerlendirmesi toplumun bu siyasetle bütünleşmesini ve Anadolu'nun Türkleşmesini sağlayacaktır. Türklük mevcut denge/düzen dışında kalmayı, toplumlar arası ilişkilerde kendine bağlı ayrı bir siyaseti belirtmektedir. Türkler yerleşik düzen savunucularının önünde Anadolu'ya gereken önemi ve değeri kazandırdığı için Anadolu'nun tarihi ile bütünleşmişlerdir. Bu siyaset ile

sorunları olmadığı için farklı etnik, dini kökenden gelen toplumlar Türk kimliği ile kaynaşmışlardır. Anadolu halkları, Bizans ve İslamiyet ile arasında sınır çatışması olmaktan ileri gitmeyen konumlarını Türkler sayesinde değerlendirmişlerdir. Haçlı Seferleri sırasında Türklerin İslam dünyasının savunucusu olarak Batı'nın karşısında Doğu'nun öncülüğünü üstlenmeleri yeni bir siyasetin savunucuları olmalarındadır. Anadolu'nun Türkleşmesi olayının siyasi ifadesi Osmanlılık olmuştur. *"Osmanlılık Anadolu'nun Türkleşmesinin bir sonucu olduğu gibi Anadolu'nun Türkleşmesi olayı da tarihte gerçek anlamını Osmanlılıkta bulacaktır."*¹ Osmanlı Doğu-Batı çatışmasında Doğu halklarının Batı'ya karşı savunuculuğu ve koruyuculuğunu üstlenerek bir dünya devleti olmuştur. Anadolu Türk toplum kimliğini belirleyen, topluma damgasını vuran ana olay Doğu-Batı çatışmasıdır. Türk toplum kimliğini günümüzde de kayıtlayan ana ilişki Doğu-Batı çatışması olmaya devam etmektedir. Anadolu Türk toplum tarihi açısından gelişmelere yön veren ve çeşitli dönemler için geçerli olan bu olaydır. Dünya çapında ortaya çıkan büyük değişikliklere rağmen Batı açısından Doğu sorunu 1000 yıldır Türk sorunudur. Batıcılığa rağmen Anadolu'da varlığımız bile Batı saldırganlığını kolaylaştırmamak ve sınırlandırmak anlamında Doğu halklarının direncini belirtmektedir.²

XX. yüzyıl üç çağda da varlığını sürdüren Osmanlı'nın olmadığı ilk yüzyıldır. Osmanlı'nın tasfiye olması Osmanlı'nın savunduğu Batı saldırganlığı karşısında Doğu toplumlarının savunuculuğu siyasetinin gereğinin ortadan kalkması anlamında değildir. Doğu toplumları Osmanlı'nın boşluğunu dolduracak yeni bir siyaset önerememişlerdir. Buna karşılık günümüzde ABD eski Osmanlı coğrafyasını kapsayacak biçimde Büyük Orta Doğu Projesiyle, uygarlık düzeyinde toplumun gündelik yaşamı içinde sahip çıkılan Osmanlı mirasını ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Yeni-Osmanlılık adı altında ABD üstünlüğüne karşı çıkmadan çeşitli etnik, dini kimliklerin birbirine karşıt olarak ABD eksenli küreselleşmeye katılmasıyla mutlak dünya egemenliği amaçlanmaktadır. Günümüzde Büyük Orta Doğu Projesiyle uygarlıklar ve toplumlar arasında etnik, dini kimliklere dayalı *"demir perde"* kurulmaktadır. Batı düzeninin aşılammaması, üstünlüğünün benimsenmesi, Doğu'nun yenilgi hali içinde Batı ile ilişkilere katılması toplumun kendi tarihi ile ilişkisini bütünsel ilişkiyi bulanıklaştırarak, içe dönük hesaplaşma ve pay alma çekişmesini öne çıkarmıştır. Günümüzde toplum kimliklerinin mutlaklaşması, birbirine karşıt hale gelmesi, ötekileşme, sorunun özü değil, görüntüsüdür. Mevcut düzenin işleyişi ve sürekliliği, mutlak egemenlik ötekileştirmelerle sağlanmaktadır. Değişmez toplum kimliklerini veya ırkı, dini veri olarak alarak, aralarındaki ilişkileri düzenleyerek sorunu çözme imkanı yoktur. Mutlak kimliklerin çıkmazı

¹ Baykan Sezer, *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*, İstanbul, 1988, s. 133.

² Ertan Eğribel, *Sosyoloji ve Coğrafya*, in, *"Baykan Sezer Sosyolojisi Açısından Anadolu'nun Türkleşmesi ve Osmanlı'nın Batıcılığı Olayı: Türk toplum Tarihinin Birbiriyle Çelişkili/Uyumsuz İki Eksen"*, Yay. Haz: Ertan Eğribel, Ufuk Özcan, Sosyoloji Yıllığı, 15. İstanbul, 2006.

ve Türk kimliğinin dışlanması bu karşıtlığın daha ötesinde uygarlık krizi olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde etnik, dini, cins temelli mutlak kimlikler, ırkçı-muhafazakarlaşma, insan doğasına en uygun biçim olarak gösterilmekte, dolayısıyla aşılması bir toplumsal sistemle, küreselleşmeyle temellendirilmektedir. Küreselleşme çerçevesi ortadan kalktığına bu görüşleri savunmak mümkün değildir. Diğer bir deyişle bugün her türlü ırkçı yaklaşım, ırka dayalı karşıtlıklar küreselleşmenin sağladığı önkoşullarda geçerlilik kazanmaktadır. Gelişmelerin dışında kalmamak veya özgürleşme adı altında “ırkın doğasına” uygun çözümü benimsemek küresel kalpazanlığa ortak olmaktır.

Bugün etnik, dini kimliklerin mutlaklaştırılması, özgürleşme, eşitlik olarak gösterilmesi, mevcut dünya egemenlik düzenine geçerlilik kazandıran, temellendiren en büyük kalpazanlıktır. ABD eksenli küresel dünya düzeni ırkçılığı veya dini insanın doğasına en uygun biçim olarak göstermektedir. Mevcut düzenin mutlaklaşmasını ekolojik uygarlık görüşleriyle tanıtmaktadır. ırkçı-muhafazakarlık ile tarihin sonu görüşleri arasında, tarihi değişimi, gelişmeyi reddetmek anlamında özdeşlik vardır. Irkların özgürleşmesini ve eşitlenmesini (mutlak dini, kültürel özelliklerle ambalajlayarak) savunmak gerçekte ırkçılığı mutlaklaştırmak ve savunmaktan başka bir şey değildir. Bu konuyu Kemal Tahir’in bir uyarısıyla bitirelim. *“İrkçilikta müsavat olmaz. Önce başka ırklarla ırkçılık güden ırk arasında eşitsizlik yasa olur. Sonra ırkçılığı güden ana ırk arasında soy ağacının yeniliği, eskiliği, katıklığı, katıksızlığı bakımından hak ayrılığı başlar./ Dinde de mesele başka tür olmamış, önce dini ayrımlar arasında başlayan çelişme, sonra mezheplere, daha sonra tarikatlara kadar gitmiş, sonunda Peygamberler kabilesine, en sonunda da Peygamber yakınları, soy-sop arasındaki çekişmeye dayanmıştır./ Bir toplumda hangi sebeple olursa olsun en küçük bir eşitsizlik başladı mı, bunun nerelere kadar gideceğini en ferasetli, kurnaz, sezgili akıldaneler bile artık kestiremezler.”*³ Bu sözün üstüne, fazla söze gerek yok.

³ Kemal Tahir, *Notlarından Seçmeler, Kemal Tahir’in Düşünce Dünyasından*, Derleyen: Özcan Ünlü, Cengiz Yazoğlu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 2013, s. 131.